

Fiche 1.1. Een stukje geschiedenis

Een sprongetje naar het verleden kan helpen om de problemen die we vandaag ondervinden beter te begrijpen.

In dit geval gaat dat verleden terug tot in de 19de eeuw. De industrialisatie is in volle gang. Je moet Zola niet gelezen hebben om te weten dat de levensomstandigheden van de arbeiders op zijn minst verschrikkelijk te noemen zijn: oneindig lange werkdagen, kinderarbeid (ook voor heel zwaar werk), heel veel arbeidsongevallen, alcoholmisbruik, ongezonde huisvesting, promiscuïteit...

Beetje bij beetje groeit het bewustzijn, de **arbeidersbeweging begint zich te organiseren**. Na de opstanden van 1886 worden er maatregelen genomen. Zo verbiedt de wet van 31 december 1889 bijvoorbeeld kinderarbeid voor kinderen jonger dan 12 jaar. Ze beperkt ook de arbeidsduur van jongeren tussen 12 en 16 jaar (21 jaar voor meisjes) tot 12 uur per dag en verbiedt, mits een paar afwijkingen, nachtwerk voor jongens jonger dan 16 jaar en voor meisjes jonger dan 21 jaar. Dat alles na veertig jaar van verhitte debatten, voorstellen en studies allerhande!

Maatregelen om de gezondheid te beschermen of schade te beperken/vergoeden komen soms heel traag op gang. Zo wordt in 1963 silicose officieel erkend als beroepsziekte, terwijl de meeste mijnen in Wallonië dan al dicht zijn en het 140 jaar geleden is dat ze intensief ontgonnen werden.

De bezorgdheid over de veiligheid en gezondheid van de werknemers is nauw verbonden met de vraag naar sociaal overleg.

Die dubbele beweging krijgt in België concreet vorm op het einde van de tweede wereldoorlog¹, als er in 1947 een reeks bepalingen over gezondheid en veiligheid opgesteld wordt: het Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming (ARAB) en de wet van 20 september 1948, die een aantal **paritaire overlegorganen** op drie niveaus invoert:

- het **bedrijf** (ondernemingsraden en, wat ons hier vooral interesseert, de comités voor veiligheid, hygiëne en verfraaiing van de werkplaatsen).
- de **sector**, of beroepstak (de beroepsraden), en
- nationaal, of **interprofessioneel** (de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven).

Het hele proces wordt voltooid door de oprichting van de **Nationale Arbeidsraad** op 29 mei 1952.

De gezondheid en veiligheid van werknemers maken van meet af aan deel uit van het sociaal overleg.

Vanaf 1996 heeft de wetgeving en ook de praktijk het alsmear meer over 'welzijn op het werk' in de plaats van 'gezondheid, veiligheid en hygiëne'.

De comités voor veiligheid, hygiëne en verfraaiing van de werkplaatsen worden comités voor preventie en bescherming op het werk (CPBW).

Waarom die hervorming?

De oude wetgeving legde, terecht, het accent op de materiële omstandigheden bij de uitvoering van het werk: de **gezondheid en lichamelijke integriteit** van de werknemers moest beschermd worden als antwoord op de voornaamste risico's van de industriële samenleving van die tijd.

Vandaag tonen studies aan dat de lichamelijke belasting en de risico's afgenomen zijn. Dat komt omdat er minder functies zijn waar fysieke belasting bij komt kijken, omdat de zwaarste taken alsmear vaker overgenomen worden door machines en robots, en, uiteraard, omdat er preventie maatregelen genomen worden.

Onze economie is tegenwoordig niet meer in hoofdzaak op grote industrieën gericht, maar op de ontwikkeling van de dienstensector.

De lichamelijke belasting is dan wel afgenomen, maar in de meeste Europese landen is het werk de laatste twintig jaar zwaarder geworden: het tempo ligt hoger, de vraag is onvoorspelbaarder², de psychologische druk toegenomen...

Die ontwikkeling verklaart waarom het blikveld uitgebreid werd: het thema welzijn beperkt zich niet langer tot veiligheid en hygiëne alleen, maar omvat nu ook **psychosociale aspecten**. Die krijgen veel aandacht en staan centraal in alle debatten die tegenwoordig over werk gevoerd worden.

¹ Op 22 juli 1946 nemen in New York de vertegenwoordigers van 61 staten de volgende definitie aan, die in de preambule van de grondwet van de WGO (Wereldgezondheidsorganisatie) komt te staan: "Gezondheid is een toestand van volledig lichamelijk, mentaal en sociaal welzijn, en niet alleen de afwezigheid van ziekte of invaliditeit".

² Zie bijvoorbeeld de Vijfde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden (2010): www.eurofound.europa.eu/nl/surveys/european-working-conditions-surveys/fifth-european-working-conditions-survey-2010